

Remissyttrande

Datum 2025-10-14

Diarienummer RS 2025-03153

Ert diarienummer LI2025/01327

Infrastruktur- och

landsbygdsdepartementet

Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik SOU 2025:85

Sammanfattning

Västra Götalandsregionen (VGR) välkomnar remitteringen av delbetänkandet och ser positivt på utredningens uppdrag att se samlat på landsbygdspolitik och regional utvecklingspolitik, liksom att tydliggöra roller och ansvar i flernivåsystemet. Den regionala utvecklingspolitiken har inte utretts samlat sedan 1999 och den senaste propositionen om regional utvecklingspolitik är från år 2000. Mycket har hänt sedan dess och regionernas kapacitet att driva, leda och samordna det regionala utvecklingsarbetet i vid mening har utvecklats. Formellt är förutsättningarna för regionerna lika sedan 2019, men i verkligheten skiljer det sig åt vad gäller finansiering, arbetssätt, kapacitet och strukturer för samverkan.

VGR betonar att utredningen bör ses i ljuset av flera pågående och avslutade nationella utredningar om statens styrning av kommuner och regioner. VGR delar Sveriges Kommuner och Regioners (SKR:s) oro över en ökad statlig styrning och centralisering som riskerar att inskränka kommuners och regioners självstyrelse, och därmed påverka möjligheten att fullgöra välfärdsuppdraget.

Delbetänkandet består av ett författningsförslag och cirka 100 bedömningar. Delbetänkandets generella nivå är dock en osäkerhetsfaktor, och det är först när förslagen nyanseras som det är möjligt att ta ställning.

VGR:s huvudbudskap

- VGR ställer sig positiva till författningsförslaget där samråd med civilsamhället stärks, och föreslår att även akademien benämns.
- VGR tillstyrker utredningens bedömning om att de uppgifter som samtliga regioner har enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar ska ligga kvar på regionerna.
- Ett framgångsrikt regionalt utvecklingsarbete förutsätter den regionala och kommunala självstyrelsen och inflytandet.
- VGR förespråkar möjligheten till differentierad ansvarsfördelning mellan regionerna.
- VGR anser att regional utveckling och landsbygdsutveckling bör slå samman till ett politikområde, där perspektivet stad och land balanseras.
- VGR betonar att ett nytt politikområde kräver tydlig och ändamålsenlig samverkan som utformas gemensamt.
- VGR ställer sig positiva till en sammanhållen statlig styrning – där *regionala förutsättningar* formuleras i samverkan med regionerna.
- VGR betonar vikten av fortsatt lokalt och regionalt inflytande över EU:s sammanhållningspolitik.
- VGR efterfrågar bättre balans mellan beskrivningen av landsbygdspolitik och regional utveckling. Utredningen bör beskriva skälen till regionbildningen, inte minst de demokratiska, och även beskriva vad regionalt utvecklingsarbete innebär.

Fördjupad beskrivning

Positivt med författningsförslag där samråd med civilsamhället stärks

VGR ställer sig bakom utredningens förslag till förtydligande om samråd med civila samhället i lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar eftersom civila samhället är en viktig samverkanspart i det regionala utvecklingsarbetet. I VGR:s strukturerade dialog med civilsamhället med anledning av revideringen av den regionala utvecklingsstrategin 2025, framkommer det tydligt att det vill bidra mer men att ekonomiska och personella resurser brister. En orsak är den nationella nivåns minskning av ekonomiskt stöd till föreningsliv, studieförbund och övrigt civilsamhälle. Hur ser utredningen på ansvaret för att civilsamhället ska kunna delta?

VGR föreslår att även att samråd med *akademin* göra obligatoriskt i förordningen, då den är en nödvändig och central samverkanspart för regioner och kommuner.

Regional och kommunal självstyrelse i ett framgångsrikt regionalt utvecklingsarbete

VGR tillstyrker utredningens bedömning om att de uppgifter som samtliga regioner har enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar bör ligga kvar på regionerna.

VGR är positiva till utredningens uppdrag att bidra till att tydliggöra statens ansvar och roll i det regionala utvecklingsarbetet, samt att regeringens styrning anpassas efter respektive aktörs förutsättningar. Ett av de enligt direktivet främsta skälen till utredningen är Riksrevisionens rapport som menar att regeringens styrning lider av bristande tydlighet, långsiktighet och helhetsperspektiv. VGR menar att det är centralt att ordna statens styrning utan att det sker på bekostnad av kommuners och regioners självstyrelse.

VGR stöder varierad ansvarsfördelning mellan regionerna

Resultatet av en mängd utredningar och inkonsekvent genomförda regionreformer är att villkoren för landets 21 regioner är skiftande. Det är därför positivt att utredningen är öppen för asymmetriska lösningar exempelvis i form av en differentierad ansvarsfördelning, mellan regionerna. VGR anser att det är viktigt att regioner som vill ta på sig utökade uppdrag, vara drivande i vissa frågor eller agera som pilotregioner, ska ha möjlighet till det. Med 26 års erfarenhet som ansvarig för regional utveckling har VGR både goda erfarenheter och förutsättningar för detta. Vidare ser VGR som en (av två) pilotregioner som skiljer sig åt vad det gäller historik, regionens tillblivelse, geografi, invånarantal, ekonomi, att en öppenhet för variation är nödvändig. Redan idag finns lagstadgade asymmetriska lösningar. Lika viktigt som det är att vissa regioner ska kunna vara motorer i det regionala utvecklingsarbetet bör staten säkerställa att samtliga regioner har grundförutsättningar att kunna utföra sitt lagstadgade uppdrag som regionalt utvecklingsansvariga.

Frågan om de skiftande villkoren för landets 21 regioner och den geografiska indelningen hör ihop. VGR anser att det är positivt att utredningen lyfter behovet av en öppenhet och förmåga att anpassa utredningens kommande förslag även till andra geografier än dagens läns- och kommunindelning. Regionerna har inte

haft möjlighet att fullt ut använda sig av den potential som en stor region ger. I större regioner ger befolknings- och skatteunderlaget möjligheter, resurser kan fördelas från tillväxtområden till områden med större behov, man kan samla och rikta större investeringar. Det finns givna synergier i ansvaret för hälso- och sjukvård, kollektivtrafik, infrastruktur, regional utveckling och kultur. Det finns resurser för att holistiskt utveckla regionen och minska geografiska avstånd med exempelvis satsningar på infrastruktur, bredband och kollektivtrafik.

En sammanhållen territoriell politik – som verkar efter regionala förutsättningar

VGR anser att förslaget på en sammanhållen territoriell politik behöver preciseras innan det är möjligt att ta ställning. Det gäller utredningens formulering om en politik ”...inom vilken regioner, kommuner och övriga aktörer strävar i samma riktning och enligt regeringens tydliga riktlinjer.” Detta riskerar att öka den statliga styrningen på bekostnad av regional självstyrelse. Mot bakgrund av regeringsformen och de tre styrvåer som finns i Sverige är det rimligt att det finns tre nivåer av territoriell politik i landet – den statliga, den regionala och den kommunala.

Unicitet och utjämning

Eftersom varje regions särskilda förutsättningar är ett av skälen till regionbildningen anser VGR att följande politiska fråga bör ingå i arbetet med utformningen av politikområdena:

- vilka skillnader (inom regional utveckling och landsbygdsutveckling), är en del av regionernas unika förutsättningar och *vilka skillnader mellan landets regioner, är inte acceptabla?*

En territoriell politik kräver tydliga roller och ändamålsenlig samverkan

VGR instämmer i att samverkan är en central och avgörande del för ett framgångsrikt regionalt utvecklingsarbete, samt att det är viktigt att klargöra att en ändamålsenlig samverkan byggs på skapande av samsyn kring gemensamma mål och intressen och att formerna utvecklas tillsammans. Detta har Västra Götaland lång och god erfarenhet av.

Som underlag för fortsatt diskussion hänvisar VGR till Ansvarskommitténs förslag till:

”en fastlagd ordning för samråd mellan staten och den kommunala sektorn.

Samrådet skall behandla principiellt viktiga frågor som rör:

- relationen mellan staten, regionen och kommunerna,
- regioners och kommuners ekonomi och finansiering samt
- kommunal lagstiftning.

För genomförandet av samrådet inrättas en delegation inom Regeringskansliet.”

Det är viktigt att säkra politiskt inflytande och förhindra att den mjuka styrningen blir en fråga för tjänstemannaorganisationerna. Vi ser idag en brist på politiskt deltagande inom kultursamverkanmodellen, där reell politisk dialog saknas.

Tydliga roller ger förutsättningar för samverkan och enligt direktivet är region och länsstyrelse centrala. Ansvarskommittén menade att sektorspolitiken behöver kompletteras med en definition av roller, den definitionen ställer vi oss bakom:

- ”Ett utvecklingsuppdrag som handlar om att utifrån ett regionalt perspektiv prioritera, samordna och genomföra utvecklingsinsatser inom ramen för en hållbar, sammanhållen strategi. Detta uppdrag är politiskt till sin karaktär.
- Ett myndighetsuppdrag som handlar om tillsyn, tillstånd och annan rättstillämpning, samt uppföljning, utvärdering och tvärsektoriell kunskapsbildning, bland annat som grund för en mer samlad stat på regional nivå”.¹

Samverkan i regionen

Flernivåsamverkan- och styrning är viktiga begrepp i Sveriges förvaltningsorganisation.

Utredningen använder begreppet flerpartssamverkan med förklaringen att det är flera parter som samverkar snarare än en styrning med staten på den högsta nivån. EU bör räknas in som nivå, men oavsett definition är en mycket viktig poäng att man skiljer mellan demokratiskt direktvalda politiska församlingar -

¹ 1 Ansvarskommitténs slutbetänkande *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft* sid 177

och övriga aktörer. Det direktvalda mandatet ger regioner en tydlighet och legitimitet i att samla aktörer och driva frågor både inom länet, nationellt och internationellt. Det är en framgångsfaktor för invånarnytta.

När VGR bildades 1999 utformades den politiska organisationen utifrån principen om att vara "Kommunernas region". Det innebär att kommunerna är en vital part i arbetet med att utveckla Västra Götaland, vilket förutsätter en kontinuerlig och strukturerad dialog. Sedan dess har de demokratiska samverkansformerna utvecklats och idag sker den politiska dialogen om det regionala utvecklingsarbetet i regionstyrelsens beredning för hållbar utveckling (BHU). I BHU samlas ledande region- och kommunpolitiker för att bereda strategiska frågor för långsiktig hållbar utveckling av Västra Götaland. Det handlar om att skapa samsyn, hantera målkonflikter och driva samhällsfrågor över kommungränser – det regionala mervärdet. Exempel på sådana frågor är infrastruktur, elförsörjning och kompetensförsörjning. BHU bevakar och agerar på nationella och internationella utredningar och händelser som har påverkan på Västra Götaland.

En konkret effekt av ett politiskt ledarskap som kan samlas över kommungränser ser man exempelvis i den regionala energiöverenskommelsen mellan VGR, de fyra kommunalförbunden och de 49 kommunerna. Den syftar till att stärka arbetet inom "kraftsamling elektrifiering", den tydliggör parternas ansvar och roller samt bidrar till en ökad lokal elförsörjning genom stärkt kapacitet i elnät och ökad lokal fossilfri elproduktion.

Då samverkan är en bärande och bitvis svårfångad del av det regionala utvecklingsarbetet, lyfter VGR fram några framgångsfaktorer: det är viktigt att väga in tidsperspektivet när det gäller kostnader kontra nytta med samverkan. Att ställa om samhällssystem tar tid och förändringsprocesserna inom olika områden har olika långa ledtider. Det kan vara kostnadseffektivt att samverka mycket nu, även om effekt uppnås senare. Att därför tillsammans eftersträva god förståelse för dynamiken och behoven inom det område där samverkan ska ske, är en viktig framgångsfaktor.

VGR menar också att framgångsrik samverkan för innovation och omställning förutsätter att man tar in olika perspektiv och har modet att bjuda in aktörer

utöver de gängse: på tvären mellan olika branscher, eller från nya typer av värdekedjor. Det handlar om att dela på riskerna och att lyfta målkonflikter.

EU

Enligt utredningen kan EU:s långtidsbudget och sammanhållningspolitikens utformning komma att vägleda utformningen av svensk territoriell politik. EU har tydliga krav på partnerskapsprincipen och subsidiaritetsprincipen som grundstommar i utformningen av EU:s politik, samma principer bör vara en grundförutsättning vid utformningen av svensk territoriell princip.

EU-kommissionens förslag till långtidsbudget 2028–2034 publicerades juli 2025, efter att delbetänkandet publicerats. VGR ställer sig avvaktande till EU-kommissionens förslag att sammanhållningspolitiken tillsammans med den gemensamma jordbrukspolitiken, fiskepolitiken och migrationspolitiken samlas i 27 nationella och regionala partnerskapsplaner (NRP) vilket innebär att stödet från de olika fonderna ska riktas gemensamt mot utmaningar identifierade av medlemsländerna vilket riskerar att suddas ut de regionala särdragen och försvaga den lokala och regionala nivåns roll i genomförandet av fonderna. VGR välkomnar möjligheten att yttra sig över EU-kommissionens förslag i remiss från Regeringskansliet som vi fortfarande inväntar, för att där kunna utveckla vårt resonemang.

EU:s sammanhållningspolitik är ett viktigt verktyg i det regionala utvecklingsarbetet, och bidrar till en betydande uppväxlingseffekt när fonderna kombineras med andra regionala och lokala utvecklingsmedel. Detta möjliggör konkreta utvecklingsinsatser utifrån lokala och regionala förutsättningar och behov. Sammanhållningspolitiken finansieras idag främst genom tre program som är särskilt viktiga för Västsverige: Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF), Europeiska socialfonden+ (ESF+) samt Interreg. VGR är den tredje största medfinansören till ERUF i Sverige: hittills denna programperiod har aktörer i Västra Götaland mottagit cirka 303 miljoner kronor i medel via Europeiska regionalfonden (ERUF) Västsverige som tillsammans med den regionala medfinansieringen på 213 miljoner kronor genererat över 516 miljoner i investeringar i våra regionala innovationsstödsystem, stöd till små och medelstora företag samt kompetensutveckling. Satsningar inom ramen för ERUF Västsverige speglar Västra Götalands regionala utvecklingsstrategi, vilket var möjligt eftersom regionerna fick skriva det regionala ERUF-programmet. Fortsatt

lokalt och regionalt inflytande är en förutsättning för en träffsäker användning av medlen och säkrad regional och lokal medfinansiering.

Ett delat ansvar

Utredningen lyfter fram landsbygden, och citerar Landsbygdsbarometern 2024, enligt vilken 76% av de tillfrågade anser att staten övergivit landsbygderna. Mätningen visar mer än så, även kommunerna kritiseras. 63 % tycker inte att kommunerna tar hänsyn till landsbygdsbor. Dessutom önskar 78% att *det offentliga* tar mer ansvar för platsen ”där jag bor”. VGR menar att offentlig sektor har ett *gemensamt* ansvar och generellt bör ta intryck av dessa siffror.

Regionstyrelsen

Västra Götalandsregionen

Helén Eliasson

Regionstyrelsens ordförande

Ann-Charlotte Järnström

Regiondirektör